

Pracovnílékařské služby

Pracovnílékařské služby (dřívější tzv. závodní preventivní péče) a související otázky jsou upraveny především v těchto předpisech:

- zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, zejména § 53 a následující
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (ZP) – zejména §§ 32, 94, 224 a 247
- zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví
- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (ZDP) – zejména § 24 odst. 2 písm. j) bod 2
- nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci
- pokyn GFŘ D-6, k jednotnému postupu při uplatňování ZDP – zejména bod k § 6 odst. 7 písm. c) a body 14 a 37 k § 24 odst. 2

Právní úprava

Pracovnílékařské služby

V souvislosti se zdravotnickou reformou od dubna 2012 došlo mj. ke změně používaného pojmosloví, kdy byly dosavadní zažité pojmy „závodní preventivní péče“ poskytovaná „zařízením závodní preventivní péče“ nahrazeny novými pojmy „pracovnílékařské služby“ a „poskytovatel pracovnílékařské služby“.

Pracovnílékařské služby jsou zdravotní služby preventivní, jejichž součástí je hodnocení vlivu pracovní činnosti, pracovního prostředí a pracovních podmínek na zdraví, provádění preventivních prohlídek a hodnocení zdravotního stavu za účelem posuzování zdravotní způsobilosti k práci, poradenství zaměřené na ochranu zdraví při práci a ochranu před pracovními úrazy, nemocemi z povolání a nemocemi souvisejícími s prací, školení v poskytování první pomoci a pravidelný dohled na pracovištích a nad výkonem práce nebo služby. Pracovnílékařské služby přitom nejsou samostatným druhem zdravotní péče, neboť svým účelem naplňují definici preventivní, diagnostické, konzultační a posudkové péče. Jejich odlišnost spočívá jednak v okruhu osob, kterým jsou poskytovány (zaměstnancům), a jednak ve způsobu, jakým jsou poskytovány (na základě smlouvy mezi poskytovatelem zdravotních služeb a zaměstnavatelem).

Poskytovatel pracovnílékařských služeb

Poskytovatelem pracovnílékařských služeb je:

- poskytovatel v oboru všeobecného praktického lékařství nebo
- poskytovatel v oboru pracovního lékařství.

Oba tyto poskytovatelé jsou oprávněni z titulu své odbornosti poskytovat pracovnílékařské služby pro zaměstnavatele, na jehož pracovištích se souběžně vykonávají práce zařazené podle § 37 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, do kate-

gorie první, druhé, druhé-rizikové, třetí nebo čtvrté, a to vždy na základě písemné smlouvy. Zejména pak práce zařazené do kategorie druhé není možné svěřit pouze do režimu pracovnílékařských prohlídek, ale je nezbytné, aby pracoviště, na nichž se takové práce vykonávají, posuzoval lékař se znalostí pracovních podmínek a obecně problematiky BOZP.

Tam, kde se na pracovištích zaměstnavatele vyskytují výhradně práce zařazené jen do kategorie první podle § 37 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, se umožňuje, aby pracovnílékařské prohlídky, tedy prohlídku vstupní a prohlídku periodickou, vykonávali registrující lékaři zaměstnanců nebo uchazečů o práci, a to vždy na žádost zaměstnavatele nebo budoucího zaměstnavatele. Ostatní pracovnílékařské služby pak je i takovýto zaměstnavatel povinen zajišťovat prostřednictvím poskytovatele **pracovnílékařských služeb** na základě písemné smlouvy.

Podle § 24 odst. 2 písm. j) bod 2 ZDP jsou považovány za **daňově účinné výdaje (náklady)** výdaje na péči o zdraví zaměstnanců vynaložené:

- na pracovnílékařské služby poskytované poskytovatelem těchto služeb v rozsahu stanoveném zvláštními předpisy (podle zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách) a
- nehrazeném zdravotní pojišťovnou,
- na lékařské prohlídky a lékařská vyšetření stanovená zvláštními předpisy.

Podle § 58 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, přitom zaměstnavatel hradí pracovnílékařské služby poskytované podle tohoto zákona, s výjimkou posuzování nemocí z povolání, a sledování vývoje zdravotního stavu při lékařských

Daňové hledisko

preventivních prohlídkách u nemocí z povolání a vývoje zdravotního stavu při lékařských preventivních prohlídkách po skončení rizikové práce, upravených v zákoně o ochraně veřejného zdraví. Takže na úkor zaměstnavatele jdou zejména pravidelné prohlídky, které nejsou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění. Speciální úprava je v § 59 stanovena pro vstupní lékařskou prohlídku, kterou je obecně povinna hradit osoba ucházející se o zaměstnání (bez jejího vykonání se považuje za osobu zdravotně nezpůsobilou).

Zaměstnavatel hradí vstupní lékařskou prohlídku, pokud uzavře s uchazečem o zaměstnání pracovněprávní nebo obdobný vztah, nestanoví-li jiný právní předpis jinak. Zákon ale současně umožňuje, aby se osoba ucházející se o zaměstnání s případným zaměstnavatelem nebo zaměstnanec se zaměstnavatelem dohodli jinak, a ani nebrání odlišnému nastavení pravidel jiným právním předpisem (např. podle § 15 odst. 5 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, hradí náklady spojené se zjišťováním zdravotní způsobilosti občana vždy bezpečnostní sbor).

Upřesnění v pokynu GFŘ

Co se týká daňových nákladů na pracovnělékařské služby, najdeme doplňující informace v pokynu GFŘ D-6, a to v bodě 14 k § 24 odst. 2 ZDP. Je ovšem třeba vzít v potaz jeho již určitou „neaktuálnost“, a to rovněž proto, že pracuje s již neplatnými pojmy „závodní preventivní péče“ a „zařízení závodní preventivní péče“. Jako daňově uznatelné položky tento pokyn uvádí výdaje související se zajištěním preventivních vstupních, periodických, mimořádných, řadových a výstupních prohlídek zaměstnanců podle platných znění dotčených předpisů a nehrzených zdravotními pojišťovnami.

Vstupními prohlídkami se pro uvedený účel rozumí jak vstupní prohlídka před uzavřením pracovního poměru podle zákoníku práce, tak při převedení zaměstnance na jinou práci za trvání pracovního poměru. Za lékařské prohlídky a lékařská vyšetření stanovená zvláštními předpisy se považují mj. lékařská vyšetření zaměstnanců vykonávajících noční práci podle § 94 odst. 2 ZP:

„Zaměstnavatel je povinen zajistit, aby zaměstnanec pracující v noci byl vyšetřen poskytovatelem pracovnílékařských služeb:

- a) před zařazením na noční práci,*
- b) pravidelně podle potřeby, nejméně však jednou ročně,*
- c) kdykoli během zařazení na noční práci, pokud o to zaměstnanec požádá.*

Úhrada poskytnutých zdravotních služeb přitom nesmí být na zaměstnanci požadována.“

Dále jsou pro zaměstnavatele daňově uznatelná lékařská vyšetření mladistvých uložena § 247 odst. 1 ZP:

„Zaměstnavatel je povinen zabezpečit na své náklady, aby mladiství zaměstnanci byli vyšetřeni poskytovatelem pracovnílékařských služeb:

- a) před vznikem pracovního poměru a před převedením na jinou práci,*
- b) pravidelně podle potřeby, nejméně však jedenkrát ročně.“*

Zaměstnanci bezpečnostní agentury se mají podle pokynu zaměstnavatele podrobit náročnému fyzickému výkonu v podmínkách brazilského pralesa. Bezpečnostní agentura se například zaměřuje na ochranný doprovod zásilek adresovaných anebo odesílaných do/z takovéto oblasti (nebo je zaměstnavatel schopen prokázat nutnost

takovéhoto proškolení svých zaměstnanců jinak). Tento výcvik nelze pochopitelně absolvovat, aniž by se zaměstnanec podrobil důkladnému zdravotnímu vyšetření. Protože je zde příčinná souvislost mezi pracovním zařazením zaměstnance a lékařským úkonem, můžeme takovýto náklad (který zdravotní pojišťovna nejspíše odmítne proplatit) uznat jako daňově účinný.

Pokud se zaměstnanec rozhodne, že bude jezdit do zaměstnání vlastním automobilem, nebude úhrada za lékařské vyšetření v souvislosti s žádostí o řidičský průkaz u zaměstnavatele, který ji zaměstnanci proplatí, daňově uznána. Kdyby se však jednalo o profesionálního řidiče z povolání, který se musí podle právního předpisu v pravidelných intervalech podrobovat lékařskému vyšetření (nehrazenému zdravotní pojišťovnou), jednalo by se u zaměstnavatele o daňově účinné položky.

Lékařská vyšetření řidičů

Řidič, který řídí motorové vozidlo v pracovněprávním vztahu a u něhož je řízení motorového vozidla druhem práce sjednaným v pracovní smlouvě, je podle § 87 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, povinen podrobovat se pravidelným lékařským prohlídkám. Takováto osoba je povinna podrobit se vstupní lékařské prohlídce před zahájením výkonu uvedené činnosti a posléze dalším pravidelným lékařským prohlídkám do věku 50 let ob dva roky, poté již každoročně. Náklady na pravidelné lékařské prohlídky u osob v pracovněprávním vztahu hradí zaměstnavatel podle § 87 odst. 6 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

Pokud jde o osobu, která řídí nákladní automobil o největší povolené hmotnosti převyšující 7 500 kg, pak je dále povinen se podrobovat speciálnímu dopravně psychologickému vyšetření řidičů podle § 87a zmíněného zákona. A to poprvé před zahájením výkonu uve-

dené činnosti, dalšímu pak v době půl roku před dovršením 50 let a posléze již pravidelně každých pět let. Výdaje na tato dopravně psychologická vyšetření je obecně povinen hradit řidič. Nic ovšem nebrání tomu, aby mu zaměstnavatel vyšel vstříc a uhradil tyto výlohy za něj. V tom případě budou podle pokynu GFŘ D-6 (k § 24 odst. 2, bod 37) posouzeny jako daňový výdaj (náklad) zaměstnavatele. Dále podle téhož zdroje [pokyn GFŘ D-6, k § 6 odst. 7 písm. c)] se nebude jednat o zdanitelný příjem zaměstnance, takže návazně nebude podléhat ani pojistným odvodům. Jde totiž o částky, ze kterých zaměstnanci nemají osobní prospěch, a zaměstnavatel tímto způsobem hradí svým zaměstnancům pouze jejich prokázané výdaje.

S preventivními prohlídkami, lékařskými vyšetřeními a ošetřeními je úzce svázána otázka, jak řešit nepřítomnost v práci dotyčného zaměstnance po tento čas. Podle § 199 ZP jde o jinou důležitou osobní překážku v práci, kterou musí zaměstnavatel omluvit, resp. zaměstnanec má nárok na pracovní volno. Podle přílohy k nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci, je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnanci volno s náhradou mzdy nebo platu na nezbytně nutnou dobu vyšetření nebo ošetření. Podmínkou je, že vyšetření (ošetření) bylo provedeno ve zdravotnickém zařízení, které:

- je ve smluvním vztahu k pojišťovně, kterou si zaměstnanec zvolil,
- je nejbližší bydlišti nebo pracovišti zaměstnance,
- je schopné potřebnou zdravotní péči poskytnout.

A také je důležitá okolnost, že daný lékařský úkon nebylo možno provést mimo pracovní dobu.

Nepřítomnost zaměstnance v práci

Bylo-li vyšetření (ošetření) provedeno v jiném než takto vymezeném nejbližším zdravotnickém zařízení, poskytne zaměstnavatel pracovní volno na nezbytně nutnou dobu, přičemž náhrada mzdy nebo platu zaměstnanci přísluší nejvýše za dobu potřebnou k obdobné návštěvě nejbližšího zdravotnického zařízení.

Dále je zaměstnavatel podle zmíněného nařízení vlády povinen poskytnout pracovní volno na nezbytně nutnou dobu zaměstnanci, který se podrobil pracovnílékařské prohlídce, vyšetření nebo očkování souvisejícím s výkonem práce v rozsahu stanoveném zvláštními právními předpisy nebo rozhodnutím příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví.

Náklady spojené s periodickými preventivními prohlídkami zaměstnanců, vstupní prohlídky, mimořádné, řadové a výstupní prohlídky zaměstnanců by se měly účtovat na vrub účtu účtové skupiny 52, např. 527 – *Zákonné sociální náklady*. Lze doporučit, aby byla pro lepší přehlednost vytvořena zvláštní analytika, kam se budou souhrnně účtovat veškeré lékařské prohlídky a výkony v rámci pracovnílékařských služeb. Pokud má firma vlastního poskytovatele pracovnílékařských služeb (tzv. závodní lékařské zařízení), bude veden jako samostatné hospodářské středisko.

Uvažujme podnik, v němž je zřízeno samostatné hospodářské středisko „Poskytovatel pracovnílékařských služeb“. Všechny náklady, které s tímto střediskem souvisejí, budou ve finančním účetnictví rozlišeny analytikou, např. xx.55.

<i>Text</i>	<i>Kč</i>	<i>MD</i>	<i>D</i>
<i>1. Mzdové náklady pracovníků střediska</i>	<i>50 000</i>	<i>521.55</i>	<i>331</i>
<i>2. Opravy lékařských přístrojů</i>	<i>20 000</i>	<i>511.55</i>	<i>321</i>
<i>3. Nákup lékařského materiálu (do spotřeby)</i>	<i>80 000</i>	<i>501.55</i>	<i>321</i>
<i>4. Školení lékařského personálu</i>	<i>10 000</i>	<i>518.55</i>	<i>211</i>
<i>5. Výjezd k zaměstnanci v terénu (cestovné)</i>	<i>2 000</i>	<i>512.55</i>	<i>333</i>
<i>6. Výkony fakturované zdravotním pojišťovnám</i>	<i>60 000</i>	<i>315</i>	<i>602.55</i>
<i>7. Výkony pro zaměstnance ostatních hospodářských středisek v rámci účetní jednotky</i>	<i>100 000</i>	<i>395</i>	<i>622.55</i>
<i>8. Náklady pracovnílékařských služeb nehrazené zdravotní pojišťovnou</i>	<i>40 000</i>	<i>527.55</i>	<i>395</i>
<i>9. Přijetí úhrady od zdravotní pojišťovny</i>	<i>60 000</i>	<i>221</i>	<i>315</i>
<i>10. Roční povinné příspěvky lékařské komoře</i>	<i>30 000</i>	<i>518.55</i>	<i>221</i>

